

DANICA.

CERKVEN ČASOPIS ZA SLOVENSKE POKRAJINE.

Slava Marijina.

(V staroslovenskem jeziku.)

Svetaja mati Izbavitelja, jaže prohodnaja jesi
Vrata nebesna, i zvezda morskaja, pomози pa-
dajuštim

Ljudem, iže pekutse vstati, ti, jaže rodila jesi
Jestestvu divušemuse, tvojego svetago Roditelja,
Děva prežde, i posle ot usi Gavriila
Prijemse ono Radujse, grěšniki pomiluj.

(V prišestvije — v adventu)

V. Angel Gospodenj navěsti Marii
O. I začat ot Duha Svetago.

Pomolimsse.

Milost svojo molim te Gospodi, v imi naše
vlěj; da iže Angelu blagovēstvujustu Krista Sina
tvojego vplštenije poznahom, mukoju jęgo, i
križem k vskrsenija slave privedemse. Těmžde
Hristom Gospodem našim. Amen.

(Ot pervije Večernje Roždestva Gospoduja, i ottole
od prvii večernie rojstva Gospodnjęga in potem)

V. Po roždenii Děvoju neskvrnoju prebila jesi.
O. Bogorodice hodatajstvuj za nas.

Pomolimsse.

Bože, iže věčnago spasenija blaženije Marije
děvstvom plodnim, človečskomu rodu mzdi podal
jesi; dažd molim te, da ti za ni hodatajuštu
nėnjem, jejuže utegom životodavca prijeti Gospoda
našęgo Jisu Hrista Sina tvojęgo. Amen.

Iz glagolice prepisal X.

Breznadežna

na obzorju naše domovine.

5. Obljuba.

„Pod tvojo obrambo se zatekamo,
sv. Bogorodica...“ tako so klicali naši pred-
niki, ko se je sovražni naval năłegel na ljubljeno
domovino. Breznadežno so zvali na pomoč, ko
jim je kuga pretila na mejah.

Njej, ki je kači sirla glavo, je posvetil cesar
Ferdinand III. s slovesno zaobljubo sebe, svoj
dom, podložne narode, pokrajine, kraljestva in
vse rimsko cesarstvo.

Vladarjev zgled so posnemali stanovi nje-
govih dežel. Za avstrijsko je prva pri-
poznala z javno zaobljubo Breznadežno za svojo
zaščitnico in pomočnico štajerska dežela. Dne
2. svečana 1664 so izvršili njeni velikaši ta že
dalje časa nameravani čin zelo slovesno v Gradcu.
Tistęga dne je šla številna procesija v dvorno
cerkev. Vodil jo je admontski prelat. Izprevodu
na čelu so šli dijaki, za njimi redovniki, vsa du-
hovščina, plemstvo in naposled ljudstvo. Za pro-
cesijo so nosili srebrni kip brezmadežne Device.
Med sv. mašo so prejeli sv. obhajilo ce-
sarski tajni svetniki: grof Rudolf Saurau,
grof Maksimilijan Herberstein in grof Ivan Fri-
derik Herberstein; predno so prejeli sv. hostijo,
naredili so ti gospodje v imenu deželnega vla-
darja in vse štajerske pokrajine Breznadežni
zaobljubo. Zavezali so se, da hočejo njej na
čast praznovati 8. dan grudna, prejšnji
dan pa se postiti.

Kranjska je že izza leta 1627. svet-
kovala praznik brez madeža spočete Bogoro-
dice. Najbrže pa se je počasi jela ohla-

jati nekdanja gorečnost in zato so kranjski deželni stanovi istega leta kakor Stajerci slovesno obljubo izjavili, da priznavajo 8. dan grudnia za zapovedan praznik; litanj so obljubi Brezmadežni predprazniški post. Slavnosti, ki je spremljala zaobljubo, je bil sleden vzpored, kakor gori opisani groški svečanosti.

Na Marijinega oznanjenja dan 25. sušca 1664. je velkanski izprevod privel v cerkev sv. Jakoba v Ljubljani. Nanj so povabili vse sosednje župe, zadruge, redovnike. Prišlo je plemstvo, duhovščina, stanovi kranjski. Menihi izprevedniki so s pržgani plamenicami osvedočili svojo ljubezen do Brezmadežne. Voditelj procesiji je bil zatiški opat Maksimilijan pl. Mottoch. Zvok trobent je povečeval njegovo sv. maso v imenovanem svetišču. Odbeni mašnik, načelnik starodavnega Marijinega svetišča zatiškega, je sprejel po vzliku: „Jagnje božje“ obljubo kranjske dežele iz ust njenih zastopnikov: deželnega glavarja grofa Volbenka Engelbrehta Turjaškega in grofa Blagaja, ki sta nato prejela Najsvetejše. Nemski slavnostni govor je imel jezuitski propovednik. Svečanost se je nadaljevala popoldne. Ob eni je bila slovenska propoved, ki je v živo segala številnim poslušalcem. Petih večernic se je udeležil deželni glavar in vse plemstvo. Potem je prazniški propovednik v latinskem govoru, pozneje natisnjenem, povečeval kranjske stanove, kakor častilce brezmadežne Device. Slavnost so završile litanje Mntere božje. Dež je zapredel, da jih niso mogli peli na trgu pred cerkvijo, kjer so bili postavili jezuiti zacasnó kip Brezmadežne, tam, kjer so se deželni stanovi zavezali z obljubo, da hočejo postaviti svoji zaščitnici trajen spomenik.

6. Brezmadežne spomenik v Ljubljani.

„Veliko znamenje se je prikazalo na nebu...“ Velikarstvo podoba Marijino nam je našel sv. Ivan blagovestnik v skrivnem razodevanju. Po njegovem močtu so jeli umetniki vpodabljati Brezmadežno.

Leta 1647. je dal cesar Ferdinand III. postaviti na najuglednejšem trgu dunajskem „Na dvoru“ spomenik Devici brez madeža spočeti. Marija stoji na vitkem kamennem stebri,

pod nogami ji je kača in polmesec, krog glave dvanaest zvezd. Dne 18. velikega travna imenovanega leta so slovesno blagoslovili ta spomenik vpricho vsega cesarskega dvora, plemstva, duhovščine, redovnikov in množice ljudi.

Posnemaje cesarski Dunaj se je ozaljšala nekaj desetletij pozneje naša bela Ljubljana s spomenikom Brezmadežne.

Dne 14. prosinca 1664. so obljubili kranjski deželni stanovi, da ji ga bodo postavili v zahvalo, ker se je bila ognila dežele dvojna šiba: Turki in kuga. Z izpolnjenjem obljube so odlašali dosi dolgo. Leta 1679. jih je naposled zdramila kuga, ki je morila po bližnjih pokrajinah. A ko bi ne bilo barona Ivana Vajkarda Valvasorja, težko, da bi bil kdaj stal Marijin spomenik pred jezuitsko cerkvijo v Ljubljani. Namestu da bi pospeševali njegovo izvršitev, so jo še ovirali deželni stanovi. Valvasor je napravil kalupa za steber in za kip, ki ga je izdelal solnograški umetnik Volk Weisskirchner. Podoba je vtil ljubljanski zvonar Kristof Schlags pred pisanimi vratmi dne 16. grudnia 1681. med 11. in 12. uro po noči. Steber je dal Valvasor izklesati na Gorenškem nedaleč od Save blizu Kranjske Gore. Prvo kocko, podnožje spomeniku, so postavili pred cerkvijo sv. Jakoba med samostanom in jezuitskimi šolami meseca vinotoka leta 1680., prosto podnožje pa meseca malega srpana leta 1681. Dne 11. velikega srpana je nato deset parov volov pripeljalo spomenikov steber z Gorenškega. Na podnožje so ga dvignili meseca kimaica. Kip Brezmadežne je postavil nanj stavbenik Marcello Genovese na veliki petek dne 27. sušca 1682. Na voglih spomenikovega podnožja sta se meseca vinotoka istega leta naselila kipa: sv. Leopolda (Dolničar meni, da je bil ta svetnik kranjske dežele pomočnik Anacij) in sv. Jožefa, meseca malega srpana 1683 pa še kipa sv. Ignacija in sv. Franciska Ksaverskega. Mesec pozneje je dobil spomenik ograjo. Napise ob podstavcu je sestavil najiskrenejši slavitelj Marijin Schonleben.

Obljubi, da se postavi spomenik Brezmadežni, so pridejali deželni stanovi hkrati sklep, da naj se vsako leto nareja 8. dan grudnia izprevod iz stolnice na šentjakovski trg, kjer naj se pojo litanje

in opravljajo druge molitve pred ozaljšanim kipom Marijinim. Kar so ukrenili dezelní stanovi, izvrševalo se je točno o prazniku brezmadežnega spočetja, kadar ni neugodno vreme onemogočilo izprevodne slavnosti. A tudi sicer so radi zahajali Ljubljancéni pred spomenik zaščitnice kranjske dežele. Vsako soboto zvečer in vselej pred Marijinimi prazniki, kadar je dovoljevalo vreme, so molili pred kipom Brezmadežne litanije.

O svojem poglavitnem prazniku je dala bratovščina brez madeža spočete Device leta 1682. njen spomenik razsvetliti v znak radosti, ker se je rodil cesarju sin Leopold.

Pred Marijinim znamenjem na šentjakobskem trgu se je vršila lepa slavnost 20. nedeljo po binkošti dne 24. vinotoka 1683. Tedaj so slavili naši predniki zmago nad polmesečem pri Dunaju. Dopoldne je bila v stolni cerkvi zahvalna svečanost, popoldne ob štirih pa so se prišle pobožne množice zahvaljevat zmagovalki Mariji pred njen spomenik. Ob šumni godbi so odmevale tamkaj lavrentauske litanije, a ob vzkliku: Pomoč kršćenikov — so zagrmeli topovi. Istega dne je dospel v Ljubljano svedok rešitve dunajskega mesta kapucin Marko d'Aviano, ki je pred odhodom na Novem (sedaj Turjaskem) trgu navduševal Ljubljancéne in okoličane, da naj se pogostoma zbirajo krog Marijinega kipa, saj je ona zavetnica Kranjske, pomočnica kršćenov, pribežališče grešnikom.

Ko so tri leta pozneje cesarske vojske oblegale Burdo, prosili so prednamci Brezmadežno, da naj jim nakloni zmago, in ko je bila dobljena, šli so se ji zopet izprevodoma zahvaliti pred sv. Jakoba cerkev.

Cesarja Jožefa II. ukaz je dal konec procesijam, ki so tolikrat vodile prebivalce ljubljanskega mesta in njegove okolice pred Marijin spomenik.

Večkratne poprave, ki so jih oskrbovali sedaj pa sedaj nasledniki obljubnikov, niso mogle vstaviti razpada. Marijin spomenik na šentjakobskem trgu je šeasoma tako onemogel, da so ga morali podpirati s koli. Pred šestdesetimi leti so ga podrli in shranili kip v cerkev sv. Jakoba. Tam je bivala Brezmadežna šestindvajset let v kapeli sv. križa, kjer počiva njen veliki častitelj Ivan Ludovik Schönleben. Tako

blizu sta si bila vkupe, ko je misel, ki je zanjo vse svoje žive dni gorel imenovan dostojanstvenik, ko je pobožna misel o Marijinem brezmadežnem spočetju leta 1854. postala verska resnica.

Ljubezen do Marije je rasla v srcih Ljubljancénov. Njihova požrtvovalnost je dvignila leta 1870. novo veličastno znamenje na drugem primernejšem prostoru sredi med šentjakobsko cerkvijo in med Virantovo hišo. Na vitkem stebru gospoduje od tedaj stari Valvasorjev Marijin kip in zopet se zbirajo ob njem množice povelečujoče brez madeža spočeto zavetnico Kranjske in zaščitnico bele Ljubljane.

P. B.

(Dalje pride.)

Na Sveti dan!

On je porodila svojega prvo-
rojenega Sina in ga povila v plav-
nice in položila v jaslí: ker za-
nje ni bilo prostora v hiši.

Luka 2.

Božič, kako veselje otrokom! Že davno pred tem dnevom se vkvarjajo z jaslícanai, ki so vpodobovanje betlehemskega hlevca, t. j. Kristove prve posteljice na zemlji, in glavnih zgodeb, ki so se vrsile ob Izveličarjevem rojstvu. — Koliko dobo pred Svetim večerom gredo mladini božičnice po glavi, ki so drevesca, obložena z lučicami ter mnogovrstnimi darili, kojih se ne razvesele le mali, nego z malimi naši odrascenti: saj je tudi marsikateri njih s te božične jelke snel si dragocenega darú. In pa te božičnice kako živo nam stavijo pred oko ves tek Gospodovega življenja na zemlji: v lesene jaslice za nas položen ob rojstvu na ta svet — v smrt magne svojo sv. glavo tudi za nas in na lesu sv. križa. — Kako zanima našo mladino božično kajenje in kropljenje blagoslovljeno vodo po naših bivališčih, tudi po prostorih odločenih živalin in po vseh shrambah, ki so nam v porabo. Sai je pa ta lepa šega tudi nas vse v stanu zavajati do tega bodrila: saj bodi vsa naša molitev, kakor da se dviga proti nebu iz zlatih kup, ki so polne kadila. (Sir. 5, 8.)

Dragi! Našim malim in nam velikim stopa s temi in tudi še drugimi pomenljivimi božičnimi šegami pred dušno oko svetost Gospodnjega rojstnega dneva, ki ga naš narod sploh zove „Sveti dan“.

V kakošen opominj in pouk nam bodi to nazivanje „sveti dan“ — o tem premislimo ob kratkem danes.

*

Svet je, dragi, rojstni dan onega, ki ponosom more na se kazati in opominjati, da sveti bodimo, kakor je on; svet bodi dan prihoda na to zemljo njega, ki je začetek in konec, v katerem se gibljemo in smo zjedinjeni kakor udje enega velikega telesa, kojega glava hoče biti on sam. Svet ta dan, v kojega svetosti temelji vseh praznikov cerkvenega leta svetost.

Svet mora biti sv. cerkvi rojstveni Izveličarjev dan. Zato ga svetkuje kakor v letu noben drug praznik. Vsakemu mašniku namreč pripušča, da trikrat opraviti sme danes nekrvavo daritev — prednost, ki ni dana nobenemu drugemu prazniku in nobeni drugi nedelji v cerkvenem letu. In ne le zarano in ob pričetku dneva, tudi o polnoči se sme obhajati slovesna božja služba — to zadnje pa posebno radi tega, ker se je po ustnem izročilu Krist o polnoči, 25. decembra, porodil na ta svet.

Svet je božični dan v našem spominju, ki nas vodi v otroška leta nazaj. Izrejeni v krbnih in vernih hišah — veliko duha povzdigujočih srce oblažujočih povedek smo čuli že vsi v prvih svojih letih in je čujemo o Svetem dnevu še danes. Ne da bi morale biti resnične, ali da bi sploh resnične bile take povedke; to moč pa imajo vselej, za oblaževati samega otroka v prvih njega letih in ga s to blagodejno silo spremljajo po vsem njegovem nadaljnjem življenju. — Kako se to sveto noč vsa voda izpremeni v vino — a le za trenutek; kako o polnoči izpregovore vse sicer mutaste živali; kako tič tiča vje, da le mesa dobi, ta dan — ker na Božič tudi ob petkih ni zdržka od mesnih jedi. To in temu podobno narodno blago nam je još od otročjih dni mil in poučen božični spominj.

Svet nam je Gospodnji rojstni dan v domačem družbinskem življenju. — Marsikak popravek je tak, da se ga smeš poprijeti vsak dan; tudi največi praznik. A božični dan ti ga vendar ne pripuste radi tvoji verni domači. Cerkev in molitev v cerkvi — kedo si ne želi biti nazoč danes ob treh sv. mašah — doma pa kaka pobožna knjiga v roci in kaki mirni ter izobrazujoči pogovori, ki vtrjujejo v rodbini celoskupnost in prijateljstvo in ljubezen — to je božično domače opravilo. Ne stopinje ni storiti ta dan drugam, nego v cerkev in na dom. — Kolikrat se mi vrača v živ spominj zgodba iz otročjih let. Hotel sem Sveti dan šolskega tovariša obiskati v njega očetni hiši. „Ne — danes ne smeš!“ glasilo se je preprečilo in rad sem preložil pohod na sv. Štefana praznik. In še danes se vedem po tem, da le nasprotnega ne vелеva dolžnost.

* * *

Božič torej, dragi, nam vsem kakor vesel tako svet dan. Kolikrat se solza v oko prikrade čutečemu priletniku, ko gleda pred seboj to mladino stremljenje in vrvenje ob lepih božičnih navadah.

Ohranimo si te krščanske božične šege. Pomen Svetega dneva ter mnogih ga spremljajočih božičnih praznikov in dni pa naj nam stalno v duši bedi.

To na zemlji tako vse naše dni, dokler nas ne povabi božično dete, danes rojeno, na božični praznik gori k sebi. Amen.

Zatrite nekdanje cerkve in kapele ljubljanske.

10. Cerkev sv. Jožefa.

(Dalje.)

Prihodki diskalceatov. — Njihova gostoljubnost.

Opisovaje zgradbo sv. Jožefa cerkve sem omenil Eggenbergovega volila in daru; 16000 gld. — lepa in za tedanji čas znatna vsota! Toda ta denar ni zadostoval niti za zidanje, kamoli za živež in druge vsakdanje potrebe bosim menihom.

S čim so se živili diskalceati? Redovni definitorij v Rimu je leta 1643. dovolil, da se prenese grofa Harranta glavnica 10.000 gld. iz Prage v Ljubljano. Obresti tega denarja, naloženega pri deželnih stanovih, naj rabijo bosačem za živež. Seveda so bile premajhne in niso zadostovale niti za najnujnejše potrebščine menihov, katerih število se je sukalo krog 24 — po 19 patrov in po 5 ali 6 lajikov bratov.

Diskalceatom so prišli na pomoč mnogi dobrotniki. Kronika nam je ohranila dolgo vrsto ustanovnikov in ustanovnic, ki so za svojega žitka ali v oporoki naklonili cerkvi sv. Jožefa obilne glavnice. Za obresti so brali diskalceati sv. maše. Od teh ustanovljenih sv. maš ni imela koristi samo cerkev, nego v prvi vrsti samostan.

Nekaj je vrgla bira. Predno so se bili naselili v Ljubljani, zavezali so se bosači z reverzom, da ne bodo nikdar hodili pobirat miloščine po kranjski deželi, nego da hote izhajati s svojimi sredstvi. A ta obljuba je bila kmalu pozabljena. Diskalceati so se izgovarjali, češ, da je njihov red prosijaški že od nekdanj in da jim je cesar Ferdinand II. dovolil, da smejo prositi; njegovo dovoljenje se razteza na vse avstrijske dežele, torej tudi na kranjsko. Leta 1669. so krenili po žitno biro na Dolensko in po vinsko na Vipavsko. Sto let pozneje so pošiljali diskalceati svoje ljudi ne le na Dolensko, kjer so pobirali žito samo po gradovih, nego tudi na Gorenjsko. Tu so prosili poleg navadnega žita še ajde in masla. Po Ljubljani so pobirali v adventu za sveče in v postu za božji grob.

Koliko so nabrali? Izkaz, ki so ga diskalceati leta 1764. predložili vladi, pravi, da ob srednjih letinah naberejo po 80 mernikov žita, mernik po 1 gld. 8 kr.; torej je bila žitna bira vredna 90 gld. 40 kr. Ajde naprosijačijo kvečjemu 40 mernikov, vrednih 22 gld. 41 kr., ko je mernik po 34 kr. Kadar so bile gospodinje najradodarnейše, došlo je bosačem po tri stote masla (po 3 groše funt, znaša torej 45 gld.)

Kakor drugi prosijaški redovi, pošiljali so tudi diskalceati brate lajike s kakim hlapcem vred na biro. V mrtvaškem zapisniku se hvaležno spominjajo svojih bratov, ki so jim opravljali ta težavni posel in jih slave kakor svoje in ubogih rednike. Nekega brata diskalceata je zasačila smrt na njegovem prosijaškem potovanju. Brat

Fortunat a. s. Feliciano je bil med šmarnimi mašami leta 1759. na biri na Gorenjskem. Dne 1. kimalca je potožil hlapcu nosaču, da mu slabo prihaja. Bolezen ga je jela siloma napadati vsak drugi dan. Tisti večer pred malim šmarnom je pritpal br. Fortunat ves potr in zmučen v župnišče v Cerkljah. Župnik Jurij Fabijan je takoj spoznal, da je bolezen nevarna, zato je poslal tisti dan po prazniku v Kranj po zdravnika, ki je izjavil, da so „peteche“. Bolniku, ki je imel to bolezen, so se spustili rdeči mozoli. Zdravilo, ki ga je bil dal zdravnik, ni moglo odvrniti smrti nastopivše dne 10. kimalca ob šesti uri zjutraj. Razen zdravil in postrežbe je naklonil župnik bolnemu gostu sv. zakramente. Zvedevši o nesreči je pripor takoj poslal o. Ahacija z br. Mohorjem v Cerklje. Prvi je pripeljal mrtveca v Ljubljano, drugi pa je nadaljeval biro. Pokojni brat Fortunat je bil doma na Bučki. V samostanu je bival 34 let. Bil mu je dva dni manj nego 64 let.

Diskalceati so jemali darove, a tudi dajali. Siromakov presečih jedi in podpore je bilo vsak dan dosti ob njihovih samostanskih vratih in vratar, deleči jim miloščino je imel mnogo posla.

Gostoljubnost ljubljanskih diskalceatov je bila sploh znana. Dne 17. velikega travna 1762 se je vstavil preprost voz pred njihovim samostanom. Neki kmet iz Logatca je pripeljal bolnega usmiljenega brata Avrelija k diskalceatom. Kakor pred tremi leti br. Fortunata na Gorenjskem, zalotila je br. Avrelija vročnica na Notranjskem, kjer je pobiral biro za tržaške usmiljene brate. Diskalceati so ga radovoljno sprejeli, oskrbeli s sv. zakramenti in ko je umrl dne 24. velikega travna, pokopali ga v cerkvi sv. Jožefa.

A leta 1772. se je dvakrat namerilo, da so bosači morali odsloviti gosta. Dne 4. malega srpana tistega leta zjutraj je jokalo na cerkvenem pragu najdenček. Nekaj tednov pozneje je kričal zopet nek zapuščen črviček na porti. Obema najdencema sta bili pridejani imeni in spričevalo, da sta krščena. Prvega so izročili diskalceati pl. Janežiču na oskrbo, drugega pa njegovemu uradniku Kralju.

(Dalje pride).

Zgodovinske črtice iz Bele Krajine do I. 1374.

Pozdravljena krajina brežna,
Rojakov mojih belih dom!

Anton Medved

(Dalje.)

V. Črtice iz jasnejše zgodovine Bele Krajine.

Da sem bil v dosedanjem tako obširen, je azrok to, ker sem hotel iz zgodovine Slovencev pokazati, kam je v teku časa spadala Belakrajina, dokler ni postala mejna marka istrska ob enem s Krasom in delom Notranjske. (Inner-Mittel-Krain mit den Hauptorten Möitling und Tschernembl als windische Markt Istriens. Dimitz. Gesch. Kr. I. d. st. 145.)

L. 1058. je vladal na Kranjskem mejni grof Ulrik, sin Popona iz Weimar-Orlamünde in Acike, hčere istrskega grofa Veselina. Po soprogi je dobil Ulrik tudi mejno grofijo Istro. L. 1063 se je pa Ulrik oženil z Zofijo, hčerjo ogrskega kralja Bele I. sestro poznejšega kralja Ladislava. Drugo Ladislavovo sestro, lepo Jeleno, je pa vzel v zakon zadnji hrvatski kralj Svinimir. Te rodbinske vezi med sosednimi vladarji so imele za Belokrajino važne posledice.

V dobi, ko se je cesar dolgo vojskoval s papežem radi investiture ter se tako malo brigal za obmejna posestva, za deželne meje na jugu, je bilo mogoče, da so ogrski, oziroma hrvatski kralji, s todishnjimi mejnimi grofi zvezani po svaštvu, raztegnili svojo oblast čez Gorjance. Verjetno je, da se je ob istem času ustanovila Metliška grofija, ki se je združila s Hrvasko, a pozneje se ločila od nje in postala v mnogih ozirih precej samostojna in se imenovala „Marekia Hungarica.“ Zato se v naslednjih stoletjih metliška grofija sicer pristeva Kranjski, a se kaže vendar v mnogih ozirih precej samostojna. Verjetnejša je druga misel, da je Ladislav, ustanovljajec zagrebško škofijo l. 1093. pristel Metliško, oziroma celo Belo Krajino zagrebški škofiji zaradi tega, ker so bili hrvatski kralji na svetu okoli Metlike pridobili mnogo lastnih posestev in desetnin, ne da bi bili imeli deželno gospodstvo. Ta posestva je podedovala baje Ladislavova sestra in jih prinesla kakor doto, ko se je omožila z Ulrikom. Ker so bili tudi oglejski očaki v rodovinskih razmerjih z vladajočo Ulrikovo rodovino, oziroma z njega po-

tomstvom, umljivo je, da se nahajajo tudi oni kakor posestniki v Belikrajini v naslednjih časih. Vender mislim, da jim ni bilo toliko za svetno gospodstvo v teh krajih, marveč več za duhovno jurisdikcijo, svet pa je spadal pod vladajočo rodovino. Pridobili so si torej očaki duhovno jurisdikcijo in jo branili in ohranili. Važno se mi zdi to omeniti radi pozneje navedenih preprirov med Zagrebom in Oglejem gledé duhovne nadoblasti.

Po Ulrikovih potomcih je prešla po možnostih in ženitbah najprvo Bela Krajina v roke grofov Audechs-Merancev (I). Niso pa ti grofje v nobeni zvezi s tirolsko enakoimeno rodovino nego v zvezi z mejno grofijo Istro, katere posestva poleg očakovih so imeli v levdu. Ležala so ob morju: „Meer“-an.

— r.

Popotne drobtine

IX.

Stralsund 30. julija.

O polnoči smo se vstavili na skrajnem robu južne Švedske. Mestce se zove Trelleborg. Pred nami se razprostira baltiško morje, ki se mu bo treba izročiti. Oko ne vidi morja v nočni tmíni, pač pa sliši uho razbarkano valovje. Mogočni parnik „Imperator“ je čakal na obrežju, da sprejme popotnike ter jih ponese proti Pruskemu. Plašljivo sem zrl pred seboj, toda pogum mi je dajala velika ladija, ki se bo s svojim debelim oklepom nevstraseno borila s sovražnimi vetrovi.

Na nebu se ni opazila nobena zvezda, da je bila noč toliko temnejša. Vrh tega je razgrajal vihar vedno silneje. Na parnikovem krovu smo se opotekali semintje ter iskali držajev, da nas ni metalo po tleh. Nekateri so poiskali ležišča, da bi lažje prenašali hršcanje ladije in bučanje vetrov, a vstajali so drug za drugim, ker je bilo zibanje neznosno. Imperator se je sedaj pogrezal v valove, sedaj se dvigal iz njih, kmalu se je nagnil na desno, kmalu na levo. Bil je v istini divji ples, še bolj grozen zaradi črne teme, ležeče nad razljutenim oceanom. Nihče ni zatisnil oči. Kdo bi mogel biti ravnodušen v tako hudem boju, kakor ga je vojeval Imperator z naravnimi silami?

Pa obrnilo se je na bolje. Z jutranjim svitom se je začel polegati vihar. Že se kaže suha zemlja,

Vrhovnik Ivan, župnik v pok.
Ljubljana-Kopališka ul. 10.

kmalu priplujemo v zavetje. Parnik vozi bolj počasi in nas srečno dovede v pristanišče Zasnica na otoku Rujana (Rügen). Rujana je bila v davno minolih stoletjih lastnina polabskih Slovanov, sedaj so jej Prusi gospodarji. Sprejeli so nas financarji in nam strogo pregledali prtljago. Potem smo zasedli železniške vozove. Stroj nas je tiral mimo glavnega mesta Bergen, ležečega na mali višini. Ko pridemo do nasprotne strani otoka, spravijo vlak na parobrod, in vse skupaj je šlo čez morsko ožino proti mestu Stralsund.

Samo dve uri časa sem imel za ogled Stralsunda. Mesto ima nekaj zgradb, ki ma dajejo srednjeveški značaj. Najbolj se odlikuje Marijina cerkev, kipeča s svojim visokim zidovjem rad vsa druga poslopja. Naj se skrije vsaka novodobna stavba pred njenim vitkim, a vendar veličastnim stebrovjem. In ti križasti oboki, navidezno lahki kakor igrača, a vendar nočeji tako pezo! Da, gotika je izmed stavbinih slogov vendar najlepša. Zato hodijo sedanji mojstri kakor marljivi učenci k starim v šolo. Skušajo jih posnemati, ali jih bodo dosegli? Menda ne. Kakor je dosegla slikarska, kiparska in glasbena umetnost že v davno preteklih časih višek dovršenosti, tako ga je dosegla tudi stavbarska umetnost, posebno gotika.

Župnik Josip Lavtižar.

Iz sveta.

Mojster Perosi Brezmadežni. Slavni glasbenik duhovnik Perosi, dosmrtni ravnatelj papeškega zbora, je dovršil svojo najnovejšo skladbo na slavo Brezmadežne in jo izročil osrednjemu odboru rimskemu za proslavo jubileja brezmadežnega spočetja Marijinega. Odbor napravi posebno svečanost za izvajanje te najnovejše Perosijeve kantate.

K. L.

Delovanje usmiljenk v rusko-japonski vojski. V dneh od 30. avg. do 4. septembra t. l. je bila krvava bitka ob reki Taicho. Rusov je bilo mrtvih 3.000, ranjenih pa 13.000. V ruskem taboru je bilo do 500 usmiljenk. Imele so toliko posla z ranjenci, da so trgale kose svojih kril za obvezilo ranjencem.

Župnik Alojzij Kummer.

Na Ogrskem zelo vre med katoliškimi Slovaki, katerih štejejo dva milijona. Posebno velik nemir je v košički škofiji, kjer se vsiljuje tamošnjim slovaškim vernikom pri službi božji madjarski jezik, ki ga ljudje ne umejo. V Košicah so pevci proti madjarski pesmi zapeli slovaško; redarstvo jih je ovadilo in bili so kaznovani. Vsled tolikega nasilstva kani 70 rodbin izstopiti iz katoliške cerkve. Košičko duhovstvo si zato ne beli las, kar je zelo žalostno znamenje. Slovaki se hote obrniti na sv. stolico v Rim, da naj bi se postavila po robu takemu nezaslišanemu početju. Verniki molijo za srečen uspeh temu prizivu. — Kakor Slovakom vrivajo tudi Malorusom na Ogrskem, ki so večinoma unijati t. j. grškokatoliške vere, madjarščino v šole in v cerkve. Kdo jo vsiljuje? To delajo njihovi lastni duhovniki, ki nimajo srca za svojo narodnost. Ljubši jim je nasmehljaj županov ali ministrov, nego blaginja ljudstva. Zidje se tolpoma selijo v ondotne vasi, da tamkaj po svoji znani navadi gospodarijo. Ljudstvo se nevoljno obrača od duhovnikov madjaronov — žal, da ne ostavlja samo njih, nego tudi katoliško cerkev. Tako je nedavno občina sačalska s 3000 prebivalci prestopila na pravoslavje; zaujo sta šli občini: Izza in Velika Lučka; v občini Herničah je odpalo 138 ljudi. O Veliki noči so se dosedaj po starodavni navadi pozdravljali z vzklikom: „Hristes voskres, vo istinu voskres,“ ali sedaj je tak pozdrav prepovedan. Pomadjarjeni duhovniki ukazujejo, da naj se pozdravlja po madjarsko: Dicsertessek Jezus Krisztus. Proti temu se vpirajo ljudje. Zlobne moči hote zatreti narodnost, a z njo propade tudi vera.*

P. B.

* Sploh z narodnimi čutilnikjer ni igrtati. V tem smislu je prav pogostokrat govoril tudi Lev XIII., posebnó začelkom svojega vladarstva. „Danica“ tu prilično to poudarja — le žal, da ne sega njen glas dalje.

Vrednik.

Iz domovine.

Vzklik presv. Srcu Jezusovemu: Presveto Srce Jezusovo, usmili se nas! se izza druge adventne nedelje t. j. izza 4. dne grudnia t. l. pristavlja pomasnim molitvam zapovedanim od pokojnega Leona XIII. Ta trikratni dodatek je

ukazal sedanji papež Pij X. On želi, da bi se v naših prežalostnih časih verniki zatekali do presv. Srca Jezusovega, hvalili ga, zadoščevali mu in ga prosili usmiljenja. Ako se ta klic molitvam po sv. maši že zapovedanim doda trikrat, podeli sv. oče duhovniku in vernikom odpustek sedmih let in sedmih kvadragen. Ti odpustki se morejo nakloniti dušam v vicah. Zadostuje, ako duhovnik reče: Presveto Srce Jezusovo, verniki pa odgovore: usmili se nas! In to trikrat tako.

Po „Ljublj. škof. listu“ št. VIII, 28. novembra.

Konec Marijinega leta. Kakor se je v minuli dobi posvečeni Brezmadežni vrstila slavnost za slavnostjo, tako se je jubilejno leto tudi slovesno završilo. Presvetli knežsko ljubljanski je zato ukazal tridnevnicu, ki se je opravljala po naših cerkvah dne 5., 6. in 7. grudnia; zjutraj po sv. maši ali zvečer so se pred Najsvetejšim molile lavretanske litanije z molitvijo na čast Brezmadežni. Takisto so imeli sedaj ob koncu Marijinega leta po škofovem ukazu učenci nižjih in srednjih šol ob voditeljstvu svojih katehetov primerne cerkvene slovesnosti.

Zrnje.

33.333 bogovom je posvečen neki tempelj v japonskem svetem mestu Kioto. Nu, to še ni nič tako čudnega, še čudneje je to, da se nahajajo v omenjenem templju kipi vseh teh malikov. Cel gozd bogov je torej nameščen v templjevi notranjosti. Kakšno je stališče bogovom? Prečudno — vsak kip drži v vsaki roki drugi manjši kip in ta zopet v vsaki roki še manjša kipa itd. skoro do neskončnosti. Med temi malimi se nahaja precejšnje število živali — divjih in domačih. Tako je med njimi krog sto volkov in tudi dve ali tristo kač. Ne malo oltarjev imajo jazbeci, katerih naklonjenost si iz-

kušajo pridobiti Japonci boječi se njihovega zlega očesa.

N.

Ljubljanska škofijska kronika.

Papeževim hišnim prelatom je bil od svetega očeta Pija X. imenovan prečastiti gospod častni kanonik in profesor bogoslovja Josip Smrekar.

Profesorjem cerkvene zgodovine in cerkvenega prava na ljubljanskem bogoslovnem učilišču je bil imenovan č. g. dr. Josip Gruden, vodja Alojzijevišča v Ljubljani.

Kanonično vmeščeniki so bili č. gg.: Ivan Dobnikar na župnijo Smlednik dne 20. oktobra 1904; Ivan Dolinar na župnijo Janče dne 20. oktobra 1904; Josip Knific na župnijo Tomišelj dne 27. nov. 1904.

Podeljene so bile župnije: Janče častitemu g. Ivanu Dolinarju, kaplanu v Logatecu; Tomišelj tamošnjemu kuratnemu beneficijatu č. g. Jos. Knificu.

Premeščeniki so bili č. gg.: Anton Poljšak iz Naklega kot ekspozit v Bevke; Frančišek Pavšič iz Dovjega v Naklo; Ignacij Zaplotnik iz Škofje Loke v Logatec; Andrej Zgaga iz Smartina pri Kranju v Št. Janž.

Umrli je č. g. Josip Jereb, upokojeni dragarski župnik, v Ljubljani dne 12. nov. 1904. — Priporoča se v molitev č. gg. duhovnim so-bratom.

Lj. škof. list VIII. 28. nov.

Popravek.

V 48. listu „Danica“ stoj na str. 388. na mestu „francoskega kralja“: frankovskega kralja.

„Danica“ izhaja vsak petek na celi pol in velja po pošti za vse leto 6 kron, za pol leta 3 krone, za četrt leta 1 krono 50 vin. Zunaj Avstrije velja za vse leto 7 kron; za Ameriko 9 kron. Ako bi bil petek praznik, izide „Danica“ dan poprej. V Ljubljani se dobivajo posamezne številke po 10 vinarjev v Lovro Blažnik-ovi trgovini na Starem trgu in v Ivane Pichlerjeve tabakarni na Kongresnem trgu.